

כתובות פג

משה שווערד

1. ספר פרדס יצחק

א' מותני']הכותב לאשתו דין ודברים^א אין לי^ב בנכסין
וכו']אם בן למה כתב לה דין ודברים וכו'.
ג' למה לא קמני בקינור "ואם מכרה ונתנה קיים", ולמה קמני
ליה בלשון שאלה ומשובה^ג,]ואפשר לומר דהוקשה ליה להתנא
קושיה הגמ' דמאי חזית לומר דקאי אמכרה ולא אפירות או
ירושא, וע"כ התי' הוא משום דקאי אפחות שבתציעות וכדאמר
אביי, ומירוח זה שייך רק אי אמרינן דבעטס מהלשון עצמו ליכא
משמעות על מה בא אלף דכיון דלא ידעינן על מה בא אמרינן
דקאי אפחות שבתציעות, וזהו כוונת התנא דמשו"ה אמרינן דקאי
אמכרה משום דאל"כ על מאי קאי וע"כ קאי אפחות שבתציעות,
ואפשר דרמוז זה ג"כ תי' דרז אשי ועיקר כוונת התנא דא"כ
למה כתב לה דין ודברים אין לי "בנכסין".

א. עיין בתוס' יו"ט שכתב דבלשון "דין" בלחוד סגי, שהרי מסלק עצמו
שלא יהיה לו דין על אלו הנכסים, ולא נקט "ודברים" אלא לשופרא בעלמא,
שכן דרך בני אדם לומר שאפי' בדברים דהיינו לאוקמי לה בדינא ודיינא,
מסלק עצמו, ועיין לביאור דבריו בברכה משולשת, ועיין במלאכת שלמה
דה"ק לא מיבעיא דין אלא אפי' תרעומת דברים אין לי, וע"ע טעם דנקט
"ודברים" בתוספות חדשים בשם מהורש"ח, קול סופר (אות ר"ה). ב. עיין

2. ספר פרדס יצחק

ד' מותני' שם. לכאורה ג"ע דכיון דהבעל אוכל הפירות האין
יש לה רשות למכור דבר שאינה שלה, וי"ל ע"פ מה
שכתבתי לעיל (דף ע"ט ע"א, אות ג' ד"ה ועד י"ל) דהא דתיקנו חכמים
פירות אין הכוונה שיש לו שום זכות בגוף הקרקע להפירות, אלא
הכוונה הוא שאם תהיה לה פירות יזכה בהן, וכל זמן שאין כאן
פירות אין לו שום זכות בו, וא"כ בשביל תקנת פירות בלחוד שפיר
יכולה למכור נכסיה כיון דאין להבעל שום זכות בגוף הקרקע,
אלא שהחכמים תיקנו עוד תקנה שאינה יכולה למכור הקרקע כדי
שלא יבא לידי הפסד פירות", ומהך זכות מסלק עצמו הבעל ולכן
יכולה למכור י".

3. ספר פרדס יצחק

(ח) מותני רשב"ג אומר אם מתה יירשנה ל' מפני "שמתנה"
על כזה שכתוב בתורה ל"א. לאו דוקא "שמתנה"
שהרי אין זה מדין תנאי אלא מדין סילוק וכדמבואר בגמ' ל"ב, ונקט
מתנה אגב עיקר כלל דנאמר בתנאי, ומבואר מזה דגם בסילוק
אמרינן הך כלל דכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאי בטל ל"ג,
ולכאורה אינו מובן, שהרי הטעם דבתנאי לא מהני הוא משום
דבעינן שיהא דומיא דתנאי בני גד ובני ראובן שלא התנו על מה

שכתוב בתורה וכמש"כ התוס' לעיל (דף כ"ו ע"א, ד"ה הרי זו), ומנ"ל
דגם בסילוק אמרינן כן ל"ד, ועיין במשנה למלך (פכ"ג מהל' אישות ה"א,
ד"ה והנה אם, דפוס פרנקל) שכתב דנקט לשון מתנה לרבותא דגם אי
הו אמר בלשון תנאי לא הו מהני, אבל בסילוק אין צריכס לטעם
זה דגם בל"ז לא מהני סילוק בדאורייתא לשיטת התוס' ל"ה.

4. ספר פרדס יצחק

(י) גב' שם. עיין בהר"ן שכתב דדוקא בכותב לה "צעודה
ארוסה" אבל קודם שאירסה לא מהני כיון שאין לו
שייכות בנכסים כלל ולא מהני סילוק בכה"ג ל"ב, ועיין בפני יהושע
שכתב בהר"ן כתב כן מכח סברא, אבל מלשון הגמ' אין לדייק
כלום, דהא דנקט בכותב לה צעודה ארוסה ולא קודם שאירסה
היינו משום דכן משמע מלשון המשנה דקתני הכותב "לאשתו" ס.

5. דף על הדף כתובות דף פג עמוד א

הר"ן כותב כאן, דדוקא כשהיא ארוסה מהני סילוק, אבל קודם הארוסין לא מהני, דהגם דמהני סילוק זה דווקא אי איכא קצת שייכות לדבר.

וכן פסק הרמ"א (בסי' צ"ב סעי' א'), ומבאר הבית שמואל (שם) - דאיכא ג' דרגות: 1. לפני ארוסין - אפי' שיעשה קנין לא מהני. 2. בזמן שהיא ארוסה - מהני סילוק אפי' באמירה. 3. אחר הנישואין - מועיל רק אי עביד קנין.

ויש להסתפק כשמסתלק בעודה ארוסה, האם מסתלק רק מנכסיו דאית לה עתה, או גם מנכסים שיפלו לה אחר שינשא, בשו"ע (בסי' צ"ב סעי' ב') מובאות ב' שיטות בזה, ויעוין בבית שמואל ובהגהות הגר"א דתלו ב' דעות אלו בשיטות הראשונים.

הקובץ שעורים (כאן) והחזו"א (בסי' עז סק ע"א) ביארו את יסוד מחלוקתם בגדר סילוקו של הבעל; האם מסתלק מהנכסים או מסתלק מהדין יורש שיש לו על הנכסים. ונפק"מ, דאי בעל מסתלק מחצי הפירות האם מהני; דאי נימא דהוי הסתלקות מן הנכסים, שפיר יכול להסתלק מחציין, אך אי הוי הסתלקות מדין יורש, א"א להסתלק לחצאין, דלא שייך סילוק מחצי דין ולא חל הסילוק. ובה תלי נמי פלוגתת הראשונים הנ"ל; דאי נימא דמסתלק מן הנכסים, וא"כ נסתלק מהנכסים דהיו בזמן האירוסין ולא נסתלק מן הנכסים שהיו בזמן הנישואין. אך אי נימא דמסתלק מדין יורש ואין סילוק לחצאין, לכך נסתלק מהכל, אף מן הנכסים שנפלו לה בעודה ארוסה.

6. ספר פרדס יצחק

(י) גבו' שם. לכאורה נ"ב הא"ך מהני לכמוז בעודה ארוסה, הרי
הוי דבר שלא בא לעולם וקי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא
בא לעולם^{ס"ו}, ועיין בתוס' שכתבו דכיון דלטובתו תיקוה יכול לומר
אי אפשי באותה טובה, אבל הר"ן כתב דבסילוק ליכא חסרון של
דבר שלא בא לעולם^{ס"ז}, ולפי הר"ן גם בדבר שהוא מה"ת יכול
לסלק בדבר שלא בא לעולם, והא דנקט רב כהנא ממוקום אחר
היינו לאפוקי ירושת אביו דככה"ג לא מהני משום דכיון שראוי
ליורשו בכל שעה הרי הוא כאילו זכה בה ונחשב כאילו כבר
לידו ולא מהני לשון גרוע, אבל לענין החסרון של דבר שלא בא
לעולם הוה מהני^{ס"ז}, אבל להתוס' לא יכול לסלק בדבר שלא בא
לעולם רק בתקנת חכמים שתיקוה לטובתו^{ס"ז}.

7. ספר פרדס יצחק

(י) גבו' נחלה הבאה לאדם ממוקום אחר. כוונתו לאפוקי
מירושת אבותיו וכמש"כ רש"י, ובראשונים מנינו כמה
טעמים ולא מהני בירושת אבותיו, ברש"י מצוהר דהטעם הוא
משום דלשון גרוע לא מהני רק בתקנת חכמים שתיקנו לטובתו,
ורב כהנא מיירי בלשון גרוע וכמו שכתבתי לעיל (אות י"א), ו"להתוס'
בדרך שני הטעם הוא משום דאינו יכול לסלק מדבר שלא בא
לעולם, ורק בירושת הצעל ופירות מהני משום דלטובתו תיקוה
ולכן יכול לומר אי אפשי באותה טובה, ו"להר"ן הטעם הוא דכיון
שראוי ליורשו בכל שעה הרי הוא כאילו זכה בה ונחשב כאילו כבר
בא לידו ולא מהני לשון גרוע^{ס"ז}, ועיין במשנה למלך (פכ"ג מהל'
אישות ה"א) שמביא בשם ר"ח איפכא, דסילוק מירושת אבותיו לא
מהני משום דאין ממה להסתלק דאין לכן שום זכות בנכסי אביו

8. שערם מצויינים בהלכה

אין לי בירושת אבי לא יועיל כלום. ובקצה"ח
(סי' רעה ס"ק יג) מסופק אם הבכור שאמר
בחיי אביו איני רוצה בחלק הבכורה מי אמרינן
דדבריו קיימין משום דמתנה קריה רחמנא [עי'
בגמ' בכורות (נב:)] דכתיב (תצא כא-יז) "לתת
לו פי שנים", או דילמא אין בדבריו כלום.
ועי"ש בנתיבות.

9. שערים מצויינים בהלכה

רב אשי אמר בנכסייך כו' ולא לאחר מיתה. פרש"י אין לך אלא דקדוק הלשון. בנכסייך אמר לה, ובעודן שלה קאמר ולא לאחוי מיתה שבטל שמה מעליהן. הקשה הריטב"א למה לא מתרץ אביי כמו רב אשי, הא כדבריו מצינו במס' נדרים במשנה (מו.) אמר לחבירו קונם לביתך שאני נכנס, אם מת מותר לו ליכנס מפני שאינו עוד שלו, ותירץ דיש לחלק דהנדרים הם דברים שבינו לשמים, והתורה אמרה (מטות ל-ג) "ככל היוצא מפיו יעשה", והולכין אחר לשון בני אדם, אבל הכא לגבי מקח וממכר או שיעבוד של בני אדם מנהגם לומר בנכסייך, וכוונתם אפי' מן הפירות וכן כוונתם בהנכסים שיש לו עתה ולא למעוטי לאחר מיתה, והכא דממעט אחר מיתה משום דקאמר לשון סתום גרוע דין ודברים כו' ולכן אנו מפרשים הפחות שבמשמעות הלשון.

10. ספר פרדס יצחק

גמ' איבעיא להו כתב לה דין ודברים אין לי בנכסייך ובפירי פירות מהו שיאכל פירות^ב. לכאורה ז"צ דכיון דלא סילק עזמו מהפירות א"כ הפירות הם שלו וכמונו הוא, והאיך שייך לומר דלא זכה בפירי פירות, והרי הם ממילא שלו כיון שגדלו מממונו, ובמה זוכה האשה בפירי פירות^ב, ונעוין בחזון איש (פי"ז סקט"ו) שביאר דהסילוק מפירי פירות הוא סילוק מזכותו בפירות לענין פירי פירות, דהיינו שרואה לזכות רק גוף הפירות אבל מה שיש לו קנין בפירות לענין פירי פירות אינו רואה לזכות בו^ב.

11. ספר פרדס יצחק

גמ' [או דלמא מוכל מילי^ט סליק נפשיה] פשיטא דמוכל מילי סליק נפשיה דאי אמרת מפירי פירות סליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה כיון דאבליגהו לפירות פירי פירות מהיבא^ב. ז"צ האיך לא עלה על דעת המקשן דמשכחת לה בדשייר וכדמשני הגמ', וז"ל דסבר המקשן דאי סליק עזמו רק מפירי פירות ולא מהפירות א"כ ודאי יאכל הצעל כל הפירות ולא ישאר כלום ליקח קרקע ולא תהיה לה פירי פירות^ט, וא"כ נמצא דלא נתן לה כלום, אלא ע"כ סליק עזמו מהכל וזכה"ג שפיר משכחת לה פירי פירות דאין להאשה שום סיבה לאכול הפירות דגם אם תשאר הפירות יקח בהן קרקע ותאכל פירות וגם גוף הקרקע שייך להאשה^ג, וע"ז ח"י הגמ' דלא איכפת לן במה שלא נתן לה כלום, דמ"מ במציאות שפיר שייך פירי פירות בדשייר וא"כ שפיר שייך לכתוב לה דמסלק עזמו מפירי פירות אם ישייר^ט.